

Jakub Izdný
Drahomír Suchánek
David Tomíček
a kolektiv

**Amicis omnia sunt
communia**

Integrace a dezintegrace
v dějinách, společnosti
a literatuře

**Amicis omnia sunt communia
Integrace a dezintegrace
v dějinách, společnosti
a literatuře**

**Jakub Izdný
Drahomír Suchánek
David Tomíček
a kolektiv**

Recenzovali: doc. Mgr. et Mgr. Andrej Tóth, Ph.D.
doc. PhDr. Tomáš Velímský, CSc.

Na obálce Gerrit Dou: Učenec si přičezává brk, 1633–1635, olejomalba na desce, 26,3 × 21,2 cm (detail). Publikováno se svolením The Leiden Collection, New York.

Kniha vychází s finanční podporou prostředků na institucionální výzkum Filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem pro rok 2022, prostředků na institucionální výzkum Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni pro rok 2022 a Univerzitního programu Progres Q09: Historie – klíč k pochopení globalizovaného světa.

© Univerzita Karlova, 2022

© Filozofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2022

© Marie Bláhová, Lenka Bobková, Martin Boček, Eva Fischerová, Radek Fukala, Martin Holý, Michaela Hrubá, Jakub Izdný, Ivan Jakubec, Kristina Kaiserová, Roman Kodet, Jiří Koten, Jiří Mikulec, Martin Nejedlý, Lukáš Novotný, Dana Picková, Jan Royt, František Stellner, Drahomír Suchánek, Ivan Šedivý, David Tomíček, Jaroslav Valkoun, Václav Vaněk, 2022

Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Praha 2022
Redakce Veronika Ptáčková
Grafická úprava Jan Šerých
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
Vydání první

ISBN 978-80-246-5353-2 (Karolinum)

ISBN 978-80-246-5389-1 (pdf, Karolinum)

ISBN 978-80-7561-366-0 (Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem)

ISBN 978-80-7561-367-7 (pdf, Univerzita J. E. Purkyně, Ústí nad Labem)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Tato publikace je věnována
našemu učiteli, milému příteli a kolegovi
doc. PhDr. Václavu Drškovi, Ph.D.,
k jeho šedesátým narozeninám.

Obsah

Uvedení do tématu: integrační a dezintegrační procesy jako problém historického a literárně-kulturního výzkumu Jakub Izdný, Drahomír Suchánek, David Tomíček	11
Karamboly s Václavem Michaela Hrubá	18
S jubilentem na fakultě a cestách za vědou František Stellner	22
Počátky národa v nejstarších státně-národních kronikách (do poloviny 12. století) Marie Bláhová	25
Rus / ruská země a integrace a dezintegrace ve středověké východní Evropě Dana Picková	39
Integrace a dezintegrace prostoru střední Evropy - rok „nula“ velkých změn Jakub Izdný	50
Východofranská říše mezi decentralizací a jednotou - příspěvek k integraci franského prostoru po vymření karolínského dynastie Drahomír Suchánek	63
Spolia a myšlenka renovatio imperii Jan Royt	76
Politicko-teritoriální unie zvaná Česká koruna v pozdním středověku neboli počátek integrace v srdci Evropy Lenka Bobková	83
Reintegrace démonického zvrhlíka do společnosti zbožných křesťanů aneb příběh Roberta Dábla Martin Nejedlý	100

O léčivých vlastnostech hadů, žab a štírů – k integraci Experimenta Nicolai do staročeského lékařského písemnictví David Tomíček	111
Školní řády v zemích České koruny jako prostředek integrace a konfesionalizace v 16. a raném 17. století Martin Holý	122
Pietas Bohemica jako protějšek i doplněk habsburské rodové zbožnosti – příspěvek k integrační funkci náboženského života Jiří Mikulec	133
Integrace Romanovců do evropské panovnické sítě v 18. století František Stellner	143
Historik Adam Stanisław Naruszewicz na prahu trojího dělení Rzeczypospolitej Radek Fukala	152
Přesvědčivá „historie“ jako výsledek integrace literárních postupů do narativního textu v próze 19. století Jiří Koten	160
Humor jako břitva. Diferenciace české literatury v padesátých letech 19. století Václav Vaněk	167
Na cestě k legitimitě. Velká Británie, velmoci a japonská císařská vláda na jaře 1868 Roman Kodet	178
Cunard Line a jeho působení v habsburské monarchii – příspěvek k otázce rakouského vystěhovalectví Martin Boček	191
Anton (Alois) Weber. Jeho život do vzniku Československé republiky 1918 Kristina Kaiserová	206
Vznik Československa jako dějinná změna – poznámky o kontinuitě a diskontinuitě Ivan Šedivý	217
K činnosti a fungování Národní jednoty severočeské ve dvacátých letech 20. století Eva Fischerová	230
Postoj britských dominií k Ženevskému protokolu a otázka kolektivní bezpečnosti Jaroslav Valkoun – Lukáš Novotný	241
Dezintegrace poválečné dopravy a pokusy o novou integraci v období 1945–1948 na příkladu Československa Ivan Jakubec	249

Summary	261
English abstracts	268
Seznam použitých zdrojů	282
Bibliografie prací Václava Dršky	319

Uvedení do tématu: integrační a dezintegrační procesy jako problém historického a literárně-kulturního výzkumu

Přirozeným zájmem historické vědy jsou širší společensko-politické proměny, které popisují procesy propojování, či naopak vzdalování segmentů v těchto změnách zapojených.¹ Neexistuje asi žádný historický fenomén, který by v tomto kontextu nebylo možné začlenit do širších či užších integračních či dezintegračních procesů. Opačně jsou to pak právě tyto procesy, které mohou obecně pomoci s interpretací řady dílčích událostí a jevů. Integrace a dezintegrace chápeme jako procesy na mezinárodněpolitické,² politické,³ ekonomické,⁴ kulturní,⁵ sociální⁶ či geografické⁷ úrovni. Zvláště anebo v rámci zmíněných kategorií pak můžeme sledovat například integrační a dezintegrační

-
- 1 Literatura v této i následujících poznámkách je vybírána spíše náznavě (se zaměřením na nejnovější tituly) a coby reprezentativní příklad širších a v úplnosti nepostižitelných odborných debat na související témata. Obecně např. Wolfgang Schumann – Ragnar Müller: Integration als Problem internationaler Geschichte, in: *Internationale Geschichte. Themen – Ergebnisse – Aussichten*, ed. Wilfried Loth – Jürgen Osterhammel, München 2014, s. 331–356.
 - 2 Timothy Snyder: Integration and Disintegration. Europe, Ukraine and the World, *Slavic Review* 74, č. 4 (2015), s. 695–707.
 - 3 Arend Lijphart: Cultural Diversity and Theories of Political Integration, *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique* 4, č. 1 (1971), s. 1–14.
 - 4 Robert C. Feenstra: Integration of Trade and Disintegration of Production in the Global Economy, *Journal of Economic Perspectives* 12, č. 4 (1998), s. 31–50.
 - 5 William Christie Macleod: Hook-Swinging in the Old World and in America. A Problem in Cultural Integration and Disintegration, *Anthropos* 26, č. 3–4 (1931), s. 551–561.
 - 6 John Saxe-Fernández: Globalization. Processes of Integration and Disintegration, *International Journal of Politics, Culture and Society* 8, č. 2 (1994), s. 203–223.
 - 7 Loraine McFadden: Exploring the Challenges of Integrated Coastal Zone Management and Reflecting on Contributions to ‘Integration’ from Geographical Thought, *The Geographical Journal* 174, č. 4 (2008), s. 299–314.

procesy vojensko-bezpečnostní,⁸ právní⁹ nebo náboženské¹⁰ a celou řadu dalších.

Historikům (a politologům) se v tomto směru jako přirozený objekt k analýze nabízejí především politické celky, jako byly starověká Říše římská,¹¹ Čína,¹² Byzanc,¹³ franská říše,¹⁴ Svatá říše římská,¹⁵ mongolské impérium,¹⁶ podunajská monarchie,¹⁷ Spojené státy americké,¹⁸ Sovětský svaz¹⁹ či Evropská unie.²⁰ Zejména v tomto kontextu je pak samozřej-

-
- 8 Jan Renger Swillens: 'You Should Write TRUST in Capital Letters'. Dutch-German Military Integration, *Atlantisch Perspectief* 42, č. 3 (2018), s. 29–32.
 - 9 Geoffrey Garrett: The Politics of Legal Integration in the European Union, *International Organization* 49, č. 1 (1995), s. 171–181.
 - 10 Anette Baumann – Alexander Jendorff – Frank Theisen (ed.): *Religion – Migration – Integration. Studien zu Wechselwirkungen religiös motivierter Mobilität im vormodernen Europa*, Tübingen 2019; Paulo Pachá: Beyond Central and Local Powers. The General Councils of Toledo and the Politics of Integration, in: *The Visigothic Kingdom. The Negotiation of Power in Post-Roman Iberia*, ed. Sabine Panzram – Paulo Pachá, Amsterdam 2020, s. 101–116.
 - 11 Jochen Martin: The Roman Empire. Domination and Integration, *Journal of Institutional and Theoretical Economics / Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft* 151, č. 4 (1995), s. 714–724.
 - 12 Rolf Trauzettel: Die Reichseinigung unter dem Ersten Kaiser Qjin Shihuangdi, in: *Xi'an. Kaiserliche Macht im Jenseits. Grabfunde und Tempelschätze aus Chinas alter Hauptstadt*, Mainz 2006, s. 27–31.
 - 13 Triantaphyllitsa Maniati-Kokkini: "Mixobarbaroi" and "Ligioi" Theory and Practice Regarding the Integration of Westerners in Late Byzantine Social and Economic Reality, in: *Byzantium and the West. Perception and Reality (11th–15th c.)*, ed. Nikolaos Christis – Athina Kolia-Dermitzaki – Angeliki Papageorgiou, London 2019, s. 286–305.
 - 14 Rudolf Schieffer: Desintegration und neue Integration auf dem Boden des fränkischen Großreichs, in: *Föderalismus in Deutschland. Zu seiner wechselvollen Geschichte vom ostfränkischen Königtum bis zur Bundesrepublik*, ed. Dietmar Willoweit, Wien 2019, s. 27–42; Lennart Gilhaus: Extremfälle der Gesellschaftsorganisation in den nachrömischen regna – Militär, Gewalt und Integration in den Reichen der Franken und Vandalen, in: *Die Völkerwanderung. Mythos – Forschung – Vermittlung*, ed. Peter Geiss – Konrad Vössing, Göttingen 2021, s. 91–108.
 - 15 Lisa Klocke: Die Integration Burgunds in das Kaiserreich. Eine Analyse der Netzwerke burgundischer Bistümer, in: *Espaces ecclésiastiques et seigneuries laïques. Définitions, modèles et conflits en zones d'interface (IXe–XIIIe siècle) / Kirchliche Räume und weltliche Herrschaften. Definitionen, Modelle und Konflikte in Kontaktzonen (9.–13. Jahrhundert)*, ed. Tristan Martine – Jessika Nowak – Jens Schneider, Paris 2021, s. 170–182.
 - 16 Timothy May: *The Mongol Empire*, Edinburgh 2018, s. 76–93.
 - 17 Peter Thaler: The Habsburg Monarchy and World War I. Integration, Disintegration, and Demise, *German Studies Review* 43 (2020), s. 149–161.
 - 18 Allen C. Guelzo: *Reconstruction. A Concise History*, New York 2018.
 - 19 Valeria Fiorani Piacentini: The Disintegration of the Soviet Empire. Problems of National and Collective Security in Central Asia, *Islamic Studies* 33, č. 2–3 (1994), s. 281–317.
 - 20 Hans-Peter Schwarz: Die europäische Integration als Aufgabe der Zeitgeschichtsforschung. Forschungsstand und Perspektiven, *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte* 31, č. 4 (1983), s. 555–572; Beate Kohler-Koch – Martin Schmidberger: Integrationstheorien, in: *Lexikon der Politik, V. Die Europäische Union*, ed. Dieter Nohlen – Beate Kohler-Koch – Wichard Woyke, München 1996, s. 152–162; Hans-Jürgen Wagner – Thomas Eger: *Europäische Integration. Wirtschaft und Recht, Geschichte und Politik*, München 2011; Lisa H. Anders – Annegret Eppler – Thomas Tuntschew: Europäische Integration. Zweidirektional und mehrdimensional, *Integration* 39, č. 3 (2016), s. 198–212.

mě v posledních letech nejčastějším tématem studií o integraci a dezintegraci problematika brexitu.²¹ Integrace a dezintegrace navíc mohou probíhat i v regionech, které sice jasnou společnou identitu nemají, ale sdílí geografický prostor či politické osudy.²² Některé takové celky mohou dokonce postrádat pevné fyzické hranice a být definovány spíše jako vliv institucí – typickým příkladem může být jakákoliv církev či papežství.²³ Nejsou to ovšem jen tyto velké celky, které mohou ve svém obsahu integrovat (a někdy být naopak v důsledku stejného faktu dezintegrované) více dílčích entit na různých úrovních.²⁴ V praxi sledujeme procesy, které mohou být vnímány jako integrační či dezintegrační i na všednodenní úrovni týkající se i jednotlivců, a jako takové mohou být tyto procesy i zkoumány a analyzovány v historickém kontextu.

Samotné integrační procesy se pak mohou odehrávat podle různých scénářů. Motivace, průběh i výsledky každé integrace mohou obsahovat prvky asimilace, ale i relativně netečné koexistence. Ani jedna ze stran této pomyslné stupnice pak není v jasné úměře k úspěšnosti či neúspěšnosti celého procesu. Paradoxně se pokus o asimilaci může stát příčinou následné dezintegrace, stejně jako ignorování či vědomé vyhýbání se takovým snahám. Výsledná asimilace samozřejmě může být projevem úspěšné integrace, ovšem není její podmínkou. Zejména v politickém smyslu pak může celkový proces integrace přinášet mnoho dílčích aspektů, které na této stupnici mohou stát v různých polohách. Propojování politických entit nemusí nutně obsahovat jejich integraci ekonomickou či kulturní.

-
- 21 Stefan Gänzle (ed.): *Differentiated Integration and Disintegration in a Post-Brexit Era*, Milton 2020; Rudy Weissenbacher: Peripheral Integration and Disintegration in Europe. The ‘European Dependency School’ Revisited, *Journal of Contemporary European Studies* 26 (2018), s. 81–98; Vladimir Biti: Post-imperial Europe. Integration through Disintegration, *European Review* 28 (2020), s. 62–75; Mark Gilbert: *European integration. A Political History*, Lanham 2021.
 - 22 Wilfried Loth – Nicolae Păun (ed.): *Disintegration and Integration in East-Central Europe. 1919–post-1989*, Baden-Baden 2014; Richard W. Unger: Markets and Merchants. Commercial and Cultural Integration in Northwest Europe, 1300–1700, in: *Reti marittime come fattori dell’integrazione europea: selezione di ricerche / Maritime Networks as a Factor in European Integration. Selection of Essays*, ed. Giampiero Nigro, Firenze 2019, s. 431–452.
 - 23 Daniel Syrbe: Gregory the Great and the Bishops. Papal Letters and the Ecclesiastical Integration and Disintegration of East Central Europe, in: *The Medieval Networks in East Central Europe. Commerce, Contacts, Communication*, ed. Balázs Nagy – Felicitas Schmieder – András Vadas, London 2019, s. 71–86.
 - 24 Např. na úrovni měst (či městského státu): Rina Kralj-Brassard – Ivana Lazarević: The Role of Segregation and Integration in Identity Formation for Foundlings in Early Modern Dubrovnik, in: *Tracing Hospital Boundaries. Integration and Segregation in Southeastern Europe and Beyond, 1050–1970*, ed. Jane L. Stevens Crawshaw, Leiden 2020, s. 67–87.

Historická věda si nicméně přes řadu svých vývojových proměn a zaměření všímá asi nejčastěji především integrace politické. Již zmíněné politické celky, které na dobu kratší či delší s různou měrou efektivitě propojovaly rozsáhlá území a početné populace, logicky přitahují pozornost badatelů. Přestože se řada moderních a postmoderních historiografických škol snažila tento zájem rozředit oprávněnou výtkou, že politické a „velké“ dějiny představují pouze – byť nejviditelnější – zlomek skutečného dění v celé společnosti, mnohdy jsou vlastně jen výsledkem či symptomem podstatných dějů „pod povrchem“, zůstávají politické dějiny svým způsobem stále v centru zájmu. A pokud některé historiografické školy projevují ostentativní odstup od tohoto fenoménu, velmi často k němu vrací badatele „veřejná poptávka“, která si stále představuje historika jako osobu, která donekonečna popisuje slávu vojenských tažení a lesk panovnického majestátu. Téma integrací a dezintegrací nicméně může tento – spíše zdánlivý – rozpor v rámci historiografického uvažování (neboť jeden přístup bez druhého zůstává vždy spíše jen sondou či nehotovým celkem) pomoci velmi dobře přesáhnout. Je to právě hloubka a pestrost škál, na nichž můžeme integraci jednotlivých prvků sledovat, která propojuje vnitřní a povrchové aspekty dějů a může přinášet odpovědi na otázky, které prostupují celou zkoumanou materii. Vnitřní integrace ovlivňuje integraci vnější a naopak. Dezintegrace zřejmá může být dezintegrací vnitřní podmíněna (jako se například rozpad SSSR uskypšil vlivem nacionálních i náboženských tlaků v jednotlivých republikách), ale může se stát i jejím moderátorem (vynucené rozdělení Německa po roce 1945 vedlo k sociálnímu oddělení mezi „Wessis“ a „Ossis“). Takovéto aspekty integrací i dezintegrací mohou být zkoumány z různých hledisek i v různém kontextu.

Jednotlivé aspekty integrací pak otevírají přirozeně cestu k řadě mezioborových výzkumů. Historik se vedle už zmíněné politologie může inspirovat například sledováním hospodářských faktorů. V první řadě se nabízí přístupy geografické, které obvykle v mysli jednotlivce nejlépe ilustrují – formou map a mapových diagramů – procesy integrace a dezintegrace. Asi nejzásadnějším podoborem, který v této souvislosti je třeba zmínit, je socioekonomická geografie.²⁵ Také ekonomické přístupy k hospodářské integraci (federalismus, funkcionalismus, realismus, marxismus a postmodernismus) mohou poskytnout nemálo zásadních východisek pro další bádání v historickém

25 Benno Werlen: *Sozialgeographie. Eine Einführung*, Stuttgart 2004.

a politickém smyslu.²⁶ Sociologie je přirozeně dalším oborem, který k otázkám integrací a dezintegrací přináší nemálo podnětů vycházejících z vlastní metodologie.²⁷ Zde především pochopitelně narážíme na palčivé problémy dneška, které lze shrnout pod velkou otázku integrace populačních skupin, které se pohybují napříč politickými i geografickými celky, do jejich nového okolí.²⁸ S tím pak souvisí pochopitelně i pohled práva a právní vědy.²⁹ Nepředstavitelně pestrou paletu přístupů můžeme najít v rámci studií kultury.³⁰ Nelze také zapomínat na integrační a dezintegrační aspekty, které v kontextu společnosti představují jazyky a jejich vztahy – relevantní tedy jsou i mnohé lingvistické disciplíny,³¹ zejména pak typologie či sociolingvistika (pro historika pak například toponomastika³²).

Je třeba také poznamenat, že zatímco dynamika integrací a především jejich výsledky – vzniky velkých celků, obvykle především politické či alespoň hospodářské povahy – přitahují přirozeně pozornost badatelů, nejinak tomu občas bývá i v momentě dezintegrací. Ty totiž představují nejen pomyslný „restart“ systému, který bývá začasté chápán jako praktický počátek integrace nové. Nezřídka se výzkum takových kolabujících a dezintegrujících se celků spojuje spíše – a bohužel nepříliš šťastně – s jakýmsi hledáním poučení a „vzorů“, jichž se ovšem máme vyvarovat, pokud nejde přímo o temná varování a předpovědi do budoucna, založené na opakování negativních vzorců.

Naše publikace rozhodně nemá a koneckonců ani nemůže být uceleným přehledem a zobecněním všech typů možných i nemožných integračních a dezintegračních procesů. Natolik obecný pojem takový přístup sám o sobě zřejmě neumožňuje. Naše kniha má ovšem při značné

26 Alberto Alesina – Enrico Spolaore – Romain Wacziarg: Economic Integration and Political Disintegration, *American Economic Review* 90 (2000), s. 1276–1296.

27 Ananta Kumar Giri: Rethinking Integration, *Sociological Bulletin* 62, č. 1 (2013), s. 100–109.

28 Gianni D'Amato: *Vom Ausländer zum Bürger. Der Streit um die politische Integration von Einwanderern in Deutschland, Frankreich und der Schweiz*, Münster 2005; Sigrid Barinhorst – Uwe Hunger – Karen Schönwalder (ed.): *Politische Steuerung von Integrationsprozessen. Intentionen und Wirkungen*, Wiesbaden 2006; Wilfried Marxer: *Migration und Integration. Geschichte – Probleme – Perspektiven*, Benders 2007.

29 Petr Bělovský – Michal Skřejpek – Kamila Stloukalová (ed.): *Cizinci, hranice a integrace v dějinách*, Praha 2017.

30 Michael Kearney: The Local and the Global. The Anthropology of Globalization and Transnationalism, *Annual Review of Anthropology* 24 (1995), s. 547–565.

31 Götz Wienold: Sprachlicher Kontakt und Integration, *Zeitschrift für Mundartforschung* 35, č. 3–4 (1968), s. 209–218.

32 Simone Maria Berchtold – Linda Steiner: Sprachliche Integration. Mittelalterliche Ortsnamen im Kontaktgebiet des Kantons St. Gallen, *Namenkundliche Informationen* 112 (2020), s. 13–44.

širší souvisejících témat a celků nabídnout jakýsi alespoň rámcově reprezentativní celek, který prezentuje i objevuje různé přístupy a možnosti, které takto pestré a široké téma nabízí. Výsledkem tedy nemá být uzavřená a ucelená množina definic a zobecnění, ale spíše opěrný bod, nabízející výchozí polohu k dalšímu objevování možností a souvislostí. Téma integrací a dezintegrací tak rozhodně i jen dočasně nebude vyčerpáno, ale spíše zdůrazněno a posunuto v několika zásadních aspektech vědeckého bádání.

Na posledním místě předmluvy zbývá obvykle prostor pro poděkování zasloužilým. Tuto tradici bychom ovšem rádi v tomto svazku poupravili. V čase dokončení této publikace se blíží životní jubileum osoby, jejíž bádání se celoživotně věnuje tématům, která s problematikou integrací a dezintegrací úzce souvisejí – Václava Dršky. Kolínský rodák, historik světového středověku a přítel všech našich autorů se vždy zabýval především dějinami středověku raného, ale díky své velké erudici vstupoval velmi často a ochotně i do dějin o poznání mladších. Z jeho pera tak vyšlo nejen nespočet studií věnovaných Frankům a Burgundům v období do nástupu Kapetovců, ale i práce zaměřené na pozdní středověk.³³ Vedle sebe tak v jeho monografiích stojí franští králové, kteří dělají – dezintegrují – příležitostně sjednocovanou – integrovanou – říši, ale i prostořeký poslední (chce se říci poslední integrující) císař středověku Zikmund. To vše doplňuje především velké dílo věnované politické identitě Burgundska, které dokonale postihuje široké rozpětí zájmů a odbornosti jubilanta. Václav Drška v našich očích ale byl, je a snad ještě dlouho bude také a především učitel. Učitel nyní už celých generací studentů (nemálo z nichž se tu vyskytuje mezi autory), kteří si díky němu odnášeli nový pohled na středověké dějiny. Pohled rozhodně ne suchopárný, určitě originální a s jistotou oči otevírající. Byla to především Václavova zásluha, že náročné, studenty často přehlížené a vždy poněkud v pozadí moderních dějin stojící studium získalo každý rok nové zájemce, kteří s ním a jeho kolegy procházeli obdobím mezi barbarskými královstvími na straně jedné a rozpadem monolitu křesťanstva v dobách reformace na straně druhé. Hledali a nacházeli originální témata, která překračovala hranice domácí historie a která činila bádání na všech jeho působištích skutečně světovým. Povaha a osobnost našeho kolegy a učitele byla ovšem tím hlavním, co přivedlo v různých podobách jeho výuky dohromady vždy nemalou skupinu lidí, z nichž

33 Bibliografie prací Václava Dršky je samostatnou součástí tohoto svazku.

nezanedbatelná část se mohla a může nazývat jeho přáteli, kteří s ním mají společného mnohé, především vědecký zájem o věci minulé. Václavu Drškovi patří za tuto integrační schopnost nemalý dík a do budoucna vše dobré.

Jakub Izdný, Drahomír Suchánek, David Tómiček

Karamboly s Václavem

Na počátku letošního roku uplynulo 25 let od doby, kdy jsme se s Václavem Drškou poprvé setkali v jakémsi klubu, který se nacházel v podzemí Starého Města pražského. Na oslavě narozenin Lenky Bobkové jsme ani jeden nezaváhali, vzali do rukou tága a k obveselení přítomných si spolu zahráli kulečnick. Karamboly jsme rozhodně pod kontrolou neměli. Z oslavy jsem odjížděla poučena o trojbandu a také s informací, že můj veselý kulečnickový společník by měl zájem převzít u nás na katedře výuku obecných dějin středověku, což se také v roce 1998 stalo.

Ač jsme spolu nestudovali a seznámili jsme se až jako začínající učitelé na vysoké škole, ledacos jsem se o jeho předcházejícím studiu i zázemí dozvěděla. Kučeravý veselý student z Kolína byl údajně pro mnohé kantory, respektive mobilitu jejich rodin, záchranou. O tom mi vyprávěla Lydie Petráňová, která tehdy svého muže Josefa (neřidiče) s celou rodinou vozila na chalupu do Ouběnic automobilem značky Moskvíč. Ještě dnes vzpomíná na Václavovu maminku, která pracovala v kolínském mototechně a dokázala sehnat potřebné součástky do stále rozbitého vozu. Lydie nebyla prý rozhodně jediná, kdo ochoty paní Drškové v realitě reálného socialismu často využíval. Nebyly to ale rozhodně pouze náhradní díly z Kolína, pro které na Václava jako studenta mnozí vzpomínají. Byl nepřehlédnutelný, halasný, jednoznačně nadaný a zaujatý. O halasnosti mi vyprávěl Petr Vorel, který jako Václavův spolubydlící z koleje prý Václava musel občas krotit, když uspával svého prvního syna, kterého si s manželkou pořídili už za studií. O nadání a zaujetí pro studium historie svědčí účast v celostátním kole studentské vědecké soutěže kdesi na Slovensku, kde se poprvé v životě Václav potkal s ústeckou katedrou, tehdy dějepisu, a to zosobněnou její vedoucí a porotkyní soutěže Janou

Englovou. Oba po letech toto setkání vždy líčili jako nezapomenutelné, ovšem historku k němu měl každý trochu jinou. V Ústí nad Labem se pak oslavenec potkal i se svým spolubojovníkem Vítkem Honysem, který vzpomíná na to, jak Václav rozveseloval kamarády v tupé realitě katedry vojenské přípravy na službu v socialistické armádě parodováním nesmyslných příkazů. Na jeho podání rozkazu pplk. Brabce Dovozu VůůůůůZ se prý zapomenout nedá.

Když se Václav objevil na naší katedře historie, neujal se jen výuky po Janu Horském, ale po narození mého syna Matouše nahradil i mě zejména při organizaci proslulých katedrových exkurzí. Ty v době, kdy všichni jezdili na Západ, směřovaly většinou na Východ a byly vždy vyvrcholením akademického roku.

Jako kolegové jsme se setkali při doktorské promoci v Karolinu. Václava doprovázela maminka a jeho dvě tehdy malé dcerky. V čele delegace naší rodiny byl můj roční syn, kterému aula nejstaršího vysokého učení ve střední Evropě rozhodně nepřipadala jako dobré místo pro zkoumání světa, jenž pro něj tou dobou otevíral mnoho možností. Drobné karamboly spojené s touto slávou vstoupily záhy do kategorie roztomilých rodinných historek (moje maminka si v rozechvění vzala každou botu jinou). V té době jsme ještě ani jeden netušili, jaké karamboly, možná spíš zkoušky, nám život záhy přinese.

Brzy nato jsme měli možnost spolu pracovat na učebnici dějepisu pro základní školy, kterou jsme si pracovně nazvali podle příjmení naší autorské dvojice, tedy Hrubá drška. Krom výborné spolupráce to přinášelo i obveselení pro kolegy. Naše komunikace (... další kapitolu Hrubé dršky Ti pošlu po víkendu) vzbuzovala nemalé veselí. Václav dlouhé roky přijížděl vyučovat vždy na konci týdne. Jeho hlasité komentáře a pozdravy byly slyšet už na dálku ještě předtím, než se otevřely dveře a naší tzv. sborovnou se rozlehlo zpravidla velmi kritické zhodnocení úrovně českých drah, jejichž služeb k dopravě na trati Praha – Ústí nad Labem, později Kolín – Ústí nad Labem využíval a stále využívá. Václavovy karamboly se zaměstnanci železnice se staly proslulými a upřímně přiznávám, že jsem mu někdy ani nevěřila, co všechno se při cestě do práce může přihodit.

Byla to doba, kdy mezi studenty katedry byla řada zajímavých a vnímavých posluchačů, kteří ocenili nejen Václavův pohled na středověké dějiny, ale především neopakovatelný způsob jeho výkladu, který by se snad dal nazvat důrazným. Mezi jeho oblíbené vsuvky do přednášek patřily a patří zejména paralely se současným děním na politické scéně. Semináře z obecných dějin se staly obávanými, proslýchalo se, že

zejména ten, kdo dostane přiděleno téma o verdunském dělení, si může být jist, že pod palbou Václavových dotazů a komentářů neobstojí. A hle, David Tomíček, který při verdunském dělení propadl, se nakonec stal Václavovým následovníkem, přítelem a také s jeho pomocí zvládl daleko těžší úkoly a zkoušky. O strategiích, jak uspět, se mezi studenty šířily různé spekulace a fámy. Mnozí studenti ve snaze předejít karambolům a získat nějaké informace snášeli ve Václavově pracovně hustá oblaka cigaretového dýmu či s ním v zimě postávali před fakultou – to byl ještě náruživý kuřák. Páteční odpolední diskuse, které se odehrávaly nejprve v jakémsi dost obskurním, v devadesátých letech narychlo zřízeném baru vedle fakulty, jehož vnitřnímu vybavení vévodila použitá sedací souprava, později v restauraci U Vlka, se staly pravidlem. V této době také do Václavova života vstoupila Helena, která se stala jeho druhou ženou. Jejich společný život v následných letech ukázal, že dokážou být jeden druhému jistotou a oporou, a to i v situacích, jejichž obtížnost si většina lidí dokáže představit jen těžko. Někdy se mi zdá při pohledu na krásnou kolínskou zahradu, spokojeného Václava u grilu a milující pohled Helenky (respektující, chápající, ale i instrující), že ho osud zavál k nám do Ústí nad Labem jen proto, aby ji tu potkal.

Nejsem si jista, zda je všeobecně známo, že Václav je šikovný kutil a vynikající zahradník, soutěžící každý rok se svou ženou o to, komu uzrají lepší papriky. Je schopen sbírat v okolí za tmy (nechce budit rozruch) do pytle spadané dubové listí v přesvědčení, že právě dusík v něm obsažený mu zajistí výbornou úrodu.

Václav byl u toho, když jsme formálně opustili Pedagogickou fakultu UJEP a založili univerzitní ústav. Byl jedním z prvních lidí, kterým jsem volala po cestě z Medlova, kde se nám podařilo v roce 2006 před akreditační komisí uspět a mohli jsme založit filozofickou fakultu. Mou oporou a rádcem byl v těchto hektických transformačních letech vynikající historik a dobrý člověk prof. Jan Kuklík st., který na naší katedře učil a pomohl nám se získáním akreditace pro doktorské studium. Když mi Václav v létě 2009 zavolal, že Jan Kuklík náhle odešel, byla to nesmírná ztráta. Neskutečně mi chyběly naše debaty, postrádala jsem jeho podporu a pomoc, rady i schopnost věci, které za to nestojí, prostě nechat plavat. Když se pak katedra začala postupně proměňovat, naši učitelé a staří kolegové odcházeli, naopak někteří naši studenti jako mladí kolegové přicházeli, oporou a člověkem, kterého se vždy ptám na názor, se stal Václav. Víím vždy jistě, že je na fakultě. Ne proto, že jeho halasný hlas je slyšet už od vchodových dveří, ale proto, že se vždycky po svém příchodu, hned jak odloží svou koženou tašku a klobouk, přijde podívat,

jestli jsem v kanceláři, pozdravit a během krátké chvíle, i když nemáme čas (bohužel), shrneme všechno podstatné. Když pak odchází a loučí se, ptá se mě vždy Budeš? A je to pro mě vlastně jakási jistota v nejistém světě pro futuro, když mu odpovídám: Budu, Václave.

Nejen pro mě, ale pro celou naši fakultní pospolitost bylo štěstím, že se Václav rozhodl a před několika lety se stal naším 100% členem (tedy ne že by předtím pro nás nebyl stoprocentní, daná hodnota se vztahuje k výši akademického úvazku). Jeho odborná erudice, zkušenost, otevřenost i noblesa jsou nejen pro naši fakultu vítaným a oceňovaným přínosem. Byla jsem u toho, když po svém zvolení senátorem Akademického senátu UJEP na prvním zasedání způsobil karambol, když postavil reprezentaci starého senátu do latě a důrazným upozorněním vymohl tajné hlasování o novém předsednictvu za plentou, protože to přece patří k dobrým mravům. Byl prvním z naší fakulty, kdo od rektora dostal cenu za excelentní vědecký výsledek hodnocený jedničkou. I kdyby nedostal, jeho renomé excelentního a respektovaného historika středověkých obecných dějin by to zcela jistě neublížilo.

Karambol v kulečnicku, nazýván také štouch, je v podstatě situací, kdy jedna koule způsobí pohyb dalších koulí a ty pak svým pohybem ovlivňují úspěch či neúspěch hry, přičemž nesmí docházet k faulům. Všechny karamboly s Václavem jsou myslím těmi štouchy v našich životech, které přinášejí veselí, povzbuzení, podporu, poučení, inspiraci a posouvají nás dál (nikoli vpřed). Proto se s ním rádi střetáme a doufám, že ještě mnohá léta střetávat budeme.

Milý Václave, slibuji, že se zdokonalím v kulečnickové hře, abychom si spolu mohli ještě někdy zahrát!

Michaela Hrubá
Na Bukové hoře 30. dubna 2022

S jubilantem na fakultě a cestách za vědou

*Jen on to je, kdo tmel je všech i střed,
zvědává k němu posluchači
a žáci dychtivě se tlačí,
je jedinečný na své katedře,
denně se vědu množit cvičí,
jak svatý Petr vládne klíči,
jimiž se zem i nebe rozevře.*

(Johann Wolfgang Goethe: *Faust*,
přel. Otokar Fischer, Praha 1957, s. 404)

S jubilantem Václavem Drškou jsem se poprvé potkal na chmelové brigádě v roce 1985. Okamžitě mne zaujal svou schopností hlasitého a nekompromisního sdělování vlastního názoru. Poutavě vyprávěl mimo jiné o svých zkušenostech se studiem a pedagogiy, a já se tak jako nezkušený prvák dozvídal mnoho zajímavého.

Teprve po listopadové revoluci jsme se s Václavem ocitli na jednom pracovišti, Ústavu světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. A opět mi pomohl zorientovat se v dějinách oboru i v personálním složení pracoviště, kde se vedle sebe museli snést kolegové a kolegyně různé poznamenání dobou totality. Při poradách i jiných setkáních vtipně a realisticky glosoval jejich dílo i chování.

Společně s Václavem Drškou a profesorem Alešem Skřivanem st. jsme zřídili seminář dějin mezinárodních vztahů a navazovali kontakty na Západě, kam se nyní již smělo jezdit. Naše trojice se pouštěla do

ohnivých diskusí, Václav miloval vášnivé politické i metodologické debaty, „útočil“ na nás z pozic „nových“ dějin, ale taktéž zasvěceně vyprávěl o dění ve francouzské a německé medievistice a sděloval nám nejnovější poznatky z dějin franské říše či dějin křesťanské církve. Rád jsem poslouchal i jeho vyprávění o dějinách jeho rodu v Kolíně, o zvelebování chalupy v Kácově či výchově jeho dcer.

Vzpomínám na velmi milá setkávání, která jsme s Václavem zažívali, když v 90. letech do naší kanceláře číslo 306 přicházeli profesori Jan Kuklík st. a Otto Urban. Všichni jsme holdovali nikotinu, a tak jsme – obklopeni hustým dýmem – poslouchali vyprávění a vzpomínání těchto profesorů. Oba patřili mezi grandseigneury našeho oboru, přesto se nepovyšovali nad začátečníky, motivovali nás a chválili za první ediční počiny.

Pamatuji si jubilantovo zaujetí nad tematikou vlády Zikmunda Lucemburského, o kterém napsal životopisnou studii. Nadšeně nám vyprávěl úplně jiný „příběh“, než jsme znali jako novověkáři a „oběti“ komunistického pojetí dějin husitství. Připravil jsem Václavovi do jeho knihy genealogii Lucemburků, a tak jsem mu aspoň trochu pomohl. Společně jsme napsali učebnice dějin mezinárodních vztahů, které studenti později překřtili na „žluté“ a „červené stránky“. Pojali jsme je jako faktografický text oproštěný od marxisticko-leninského pojetí. Svůj účel splnily, ale v dnešní době bychom je samozřejmě již napsali jinak.

Oba jsme byli redaktory časopisu Historický obzor, který privatizoval Aleš Skřivan st., a podíleli jsme se na přípravě textů. Já se navíc staral o distribuci a komunikaci s odběrateli, Václav zase o korektury. Každý měsíc a později každý druhý měsíc jsme se scházeli v našich bytech, společně lepili samolepky s adresou, třídili výtisky podle poštovních směrovacích čísel a odváželi balíky na poštu. Byla to léta trénování kapitalismu, ale my s Václavem jsme se kapitalisty nestali.

Na společných zahraničních studijních cestách jsem s Václavem objevil svět západní vědy a velkolepých knihovních fondů, kde jsme od rána do večera vyhledávali a kopírovali studie a prameny, které v Praze nebyly k dispozici. Nebo jsme v archivech sedávali a litovali, že nemůžeme zůstat déle, a tak trochu záviděli kolegům z českých dějin, kteří do archivu jeli na Chodov, zatímco my museli do daleké ciziny. O sobotách a nedělích jsme během našich cest společně navštěvovali památky v okolí. Vymyslel jsem například návštěvu Fehrbellinu a Václav velkoryse souhlasil, že mne tam svým vozem doveze. A tak jsme vyrazili, ale počasí nám nepřálo a foukal ostrý vítr se sněhem. Když jsme dojeli na místo, vyrazil jsem nadšeně k rozhledně, odkud měla být vidět krajina,

kde Braniboři památně porazili Švédy. Václav vystoupil z auta, pohlédl na rozhlednu, která se v ostrém vichru téměř kymácela, a nevěřicně se zeptal: „To snad nemyslíš vážně, že půjdeme nahoru?!“ Nakonec mu to nedalo, vystoupal stovky schodů a stejně jako já přes „bílou sněhovou mlhu“ vůbec nic neviděl. I přes takovou zkušenost mi další rok vyhověl a pro změnu mne dovezl k zámku Rheinsberg, kde strávil mládí Fridrich II. Veliký. Tentokrát bylo hezky a já se důkladně připravil. Alespoň jsem si to myslel. Když jsme totiž po půlhodině v parku nenašli pyramidu na památku králova bratra, Václav si ode mne vyžádal průvodce a zjistil, že mapa s pyramidou měla malým písmem napsaný dovětek, že pyramida byla zničena za války... A do třetice zmíním, jak jsem si v Postupimi v parku roztrhl kalhoty o zbytek východoněmeckého ostnatého drátu, hodlal se vrátit do Dahlemu a převléknout. Václav pragmaticky rozhodl, že to bychom již nic nestihli, otevřel autolékárničku a kalhoty mi slepil lepicí páskou.

Václav Drška není spjat toliko s Univerzitou Karlovou. Již v 90. letech začal učit též na nové instituci – Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Z jeho vyprávění o zvědavosti tamějších studentů, příjemné atmosféře i o úžasné spolupráci s kolegyní Michaelou Hrubou jsem pochopil, že do severočeské metropole jezdí rád. Tato plodná spolupráce byla před několika lety završena tím, že jubilant nastoupil na dynamické ústecké univerzitě na hlavní pracovní poměr.

Václav Drška byl a zůstává výborným, inspirujícím a náročným pedagogem i čelným znalcem evropského středověku. Současně je laskavým a starostlivým otcem dvou úspěšných dcer a má krásný vztah k manželce Heleně, která je mu velkou oporou. Můj hluboký obdiv si získal též za mnohaletou oddanou péčí o nemocnou matku.

Přeji jubilantovi zdraví, pohodu a radost z práce a jsem přesvědčen, že nás ještě zahrne mnoha podnětnými, navýsost kvalitními studiemi a že ještě dlouhá léta bude předávat své znalosti i zkušenosti svým typickým „razantním“ způsobem.

František Stellner
V Praze 6. dubna 2022

Počátky národa v nejstarších státně-národních kronikách (do poloviny 12. století)*

Marie Bláhová

Hledání původu patří k trvalým otázkám, které si kladou jednotlivci i národy. Je proto pochopitelné, že se s tímto problémem snažili vyrovnat profesionální mluvčí a ideologové všech národů, především jejich historikové. Otázky, kdo jsou, odkud přišli, kdo byli jejich předkové a představitelé, se prolínají historickými spisy, především státně-národními kronikami,¹ od nejstarších dob. Ačkoli státně-národní kroniky mají různou formu a různý charakter, spojuje je zájem o počátky národa a o jeho dějiny a emocionální vztah autorů k etniku, o jehož dějinách píší, i když ne vždy k tomuto etniku přináleželi.² Autoři (státně-)národních dějin zpravidla vyprávěli o původu národa (*origo gentis*), o jeho příchodu na území, kde tento národ vytvořil svůj stát, přičemž obvykle vymezili

* Tento výstup vznikl v rámci programu Cooperatio, vědní oblasti „History“.

1 K pojmu státně-národní kroniky jako kroniky národů, které vytvořily své státy, srov. Franz-Josef Schmale – Hans-Werner Goetz: *Funktion und Formen mittelalterlicher Geschichtsschreibung. Eine Einführung*, Darmstadt 1985, s. 126n. Z četných prací o státně-národních (též národních; event. „etnických“) kronikách srov. především Norbert Kersken: *Geschichtsschreibung im Europa der „nationes“*. *Nationalgeschichtliche Gesamtdarstellungen im Mittelalter*, Köln – Weimar – Wien 1995; Joaquin Martinez Pizarro: Ethnic and National History ca 500–1000, in: *Historiography in the Middle Ages*, ed. Deborah Mauskopf Deliyannis, Leiden – Boston 2003, s. 43–48; Norbert Kersken: High and Late Medieval National Historiography, in: *Ibid.*, s. 181–215; Alheydis Plassmann: Lateinische Stammes- und Volksgeschichtsschreibung im frühen und hohen Mittelalter, in: *Handbuch Chroniken des Mittelalters*, ed. Gerhard Wolf – Norbert H. Ott, Berlin – Boston 2016, s. 47–75.

2 Srov. J. Martinez Pizarro: Ethnic and National History, s. 43. Například Cassiodorus Senator, autor dějin Gótů, byl římský státník ve službách ostrogótského krále, Řehoř Tourský, autor dějin Franků, byl potomek galo-římské senátorské šlechty. V pozdějších dobách třeba autor nejstarších polských dějin byl cizinec.

a charakterizovali toto území jako dějiště popisovaných událostí,³ uváděli řady panovníků, na počátku často fiktivní, a vyprávěli o dějinách národa a státu obvykle až do své doby. Na otázky o původu národů autoři odpovídali podle dobové atmosféry, podle svých představ i podle záměrů svých zadavatelů.⁴

Origo gentis podle výpovědí národních kronik

Hned na počátku středověku si tyto otázky položil autor nejstarší dochované státně-národní kroniky, muž gótského nebo alanského původu působící jako *notarius* jednoho z členů gótské královské rodiny Jordanes (ca 500–570).⁵ Podle Jordanesových dějin Gótů, *De origine actibusque Getarum* (O počátcích a činech Getů),⁶ prý Gótové připluli se svým králem jménem Berig na třech lodích z ostrova Scandza (Skandinávie), který Jordanes charakterizoval jako *officina gentium aut certe velut vagina nationum* – „dílna kmenů nebo jistě jakoby lůno národů“, a místo, kde vystoupili z lodí, pojmenovali Gothiscandza.⁷ Asi po pěti generacích odtud Gótové postupovali dále k Černému moři a k dunajské deltě,⁸

- 3 Topos *situs terrarum* zavedl do středověkého dějepiscetví pozdně antický křesťanský historik Paulus Orosius († po 417). Srov. *Pauli Orosii Historiarum adversus paganos libri VII, Accedit eiusdem Liber Apologeticus* (Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum V), ed. Karl Zangemeister, Vindobonae 1882, s. 8. Isidor Sevillský rétoricky povýšil tento topos na „chválu země“ (*De laude Hispaniae*). Srov. Isidori iunioris episcopi Hispalensis Historia Gothorum, Vandalorum, Sueborum ad a. DCXXIV, in: *MGH Auctorum antiquissimorum, XI. Chronica minora saec. IV. V. VI. VII.* (dále uvedeno jako Isidori Historia Gothorum), ed. Theodor Mommsen, Berolini 1894, s. 267.
- 4 Z bohaté literatury srov. především František Graus: *Lebendige Vergangenheit. Überlieferung im Mittelalter und in den Vorstellungen vom Mittelalter*, Köln – Wien 1975; Walter Goffart: *The Narrators of Barbarian History (A. D. 500–800). Jordanes, Gregory of Tours and Paul the Diacon*, Princetown 1988 (kriticky k tomu Hans Hubert Anton: *Origo gentis – Volksgeschichte. Zur Auseinandersetzung mit Walter Goffarts Werk „The Narrators of Barbarian History“*, in: *Historiographie im frühen Mittelalter*, ed. Anton Scharer – Georg Scheibelreiter, Wien – München 1994, s. 262–307); Jacek Banaszekiewicz: *Slawische Sagen de origine gentis* (al-Masudi, Nestor, Kadlubek, Kosmas). *Dioskurische Matrizen der Überlieferung, Mediaevalia Historica Bohemica* 3 (1993), s. 29–58; Patrick Geary: *The Myth of Nations. The Medieval Origin of Europe*, Princeton, N. J. 2002; Alheydis Plassmann: *Origo gentis. Identitäts- und Legitimitätsstiftung in früh- und hochmittelalterlichen Herkunftserzählungen*, Berlin 2006; Magoli Coumert: *Origines des peuples. Les récits du haut Moyen Âge occidental (550–850)*, Paris 2007.
- 5 Základní informace podává Umberto Roberto: Jordanes, in: *Encyclopedia of the Medieval Chronicle* (dále cituji jako *EMC*), II, ed. Graeme Dunphy, s. 946n.
- 6 *Jordanis Romana et Getica* (*MGH Auctorum antiquissimorum, V/1*), ed. Theodor Mommsen, Berlin 1882, s. 53–138.
- 7 Srov. *Jordanis Getica* 25, s. 60; 94–95, s. 82. Srov. Herwig Wolfram: *Die Goten und ihre Geschichte*, 3. vyd., München 2010, s. 19. K různým teoriím o původu Gótů tamtéž.
- 8 *Jordanis Getica* 25–28, s. 60n. K tomu H. Wolfram: *Die Goten*, s. 15.

kde se přejmenovali na Gety, získali novou identitu a dějiny srovnatelné s jinými antickými národy.⁹ Tourský biskup Řehoř (ca 540–594, biskupem od 573), autor nejstarších známých Dějin Franků (*Historia Francorum*, též *Historiarum Francorum libri X*),¹⁰ začínal svůj spis úvodem z biblických a raně křesťanských dějin, které prý zahrnují 5596 let „od počátku světa do smrti svatého Martina biskupa“.¹¹ Přes výklad o germánských kmelech, které se dostávaly do kontaktu s Římskou říší, se potom snažil do těchto dějin spásy umístit dějiny Franků.

Řehoř Tourský věděl, že dějiny národa je třeba začít výkladem o jeho původu a o původu jeho panovníků. Ve svých pramenech však mnoho informací nenalezl. Musel proto konstatovat, že o franských kráľích, o tom, kdo byl první, mnozí nic nevědí. Třebaže prý Sulpicius Alexander, který zde měl být Řehořovým hlavním pramenem,¹² o nich vypráví mnoho, nejmenuje prvního krále ani neuvádí jejich jména, ale tvrdí, že měli vévody.¹³ Dále podle stejného pramene doplněného ještě zprávou z Orosia líčí franské vpády na území Říše římské, jednání a války Římanů s Franky a dalšími Germány.¹⁴ Výklad o Francích uzavírá konstatováním, že přes všechny paměťohodné zprávy o Francích, které historikové zanechali, nejmenovali jejich krále. Jako mínění jiných pak dodává, že Frankové prý vyšli z Panonie, došli k břehům Rýna, přešli do Durynska, kde si nad sebou ustanovili vlasaté krále z nejušlechtlejšího rodu, což prý později potvrdila vítězství krále Chlodovecha.¹⁵ Od této doby již Řehoř Tourský zná jména franských králů a vypráví o jejich činech a osudech. Z celé pasáže je ovšem zřejmé, že Řehoř Tourský ve svých pramenech výklad o původu Franků nenalezl a sám ho také nevytvořil.

V 7. století byly dějiny Franků znovu zpracovány v Kronice tzv. Fredegara.¹⁶ Kronika, která spojuje univerzální dějiny s dějinami Franků,

9 *Iordanis Getica* 40, s. 64, 69, 73n. K tomu H. Wolfram: *Die Goten*, s. 15.

10 Gregorius, *ep. Turonensis*, *Historia Francorum* (MGH SS rer. Merov., I/1. *Gregorii Turonensis opera*), ed. Wilhelm Arndt – Bruno Krusch, Hannover 1884. Srov. Andrew J. Cain: Gregory of Tours, in: *EMC*, I, ed. G. Dunphy, s. 734. Podrobnou analýzu podal Martin Heinzelmann: *Gregor von Tours (538–594). Zehn Bücher Geschichte. Historiographie und Gesellschaftskonzept im 6. Jahrhundert*, Darmstadt 1994.

11 *Gregorii Historia Francorum* I, s. 3–4.

12 *Ibid.* II,9, s. 52. Dějiny Sulpicia Alexandra se nedochovaly a nic více o nich není známo.

13 „De Francorum vero regibus, quis fuerit primus, a multis ignoratur. Nam cum multa de eis Sulpici Alexandri narret historia, non tamen regem primum eorum ullatinus nominat, sed duces eos habuisse dicit.“ *Gregorii Historia Francorum* II,9, s. 52.

14 *Ibid.*, s. 52–57.

15 *Ibid.*, s. 57.

16 *Chronicarum quae dicuntur Fredegarii Scholastici Liber IV cum continuationibus*, in: *MGH SS rer. Merov.*, II. *Fredegarii et aliorum chronica*, ed. Bruno Krusch, Hannover 1888, s. 1–193.

začíná od Adama, pokračuje biblickými a univerzálními dějinami, do nichž jsou začleněny první zmínky o Francích. Od třetí knihy se soustřeďuje především k dějinám Franků. Ačkoli hlavním pramenem pro retrospektivní dějiny Franků byla kronika Řehoře Tourského, autor Kroniky tzv. Fredegara¹⁷ byl již lépe informován nežli tourský biskup. Věděl, že Frankové mají svůj počátek v trójské válce a jejich prvním králem byl Priamos. Tuto „skutečnost“ uvedl při zmínce o trójské válce, kde poznamenal, že tam byl počátek Franků.¹⁸ Potom prý, jak je psáno v historických knihách, měli krále Frigu, což byl údajně bratr Aeneův.¹⁹ Tehdy se Frankové rozdělili na dvě části. Jedni postupovali do Makedonie a nazývali se *Macedoni* podle lidu, který je přijal a jemuž poskytli pomoc proti sousedům, kteří ho utiskovali.²⁰ Druhá část postupovala z Frýgie s ženami a dětmi přes mnoho území a zvolila si za krále Francia, podle něhož se nazývali Frankové.²¹ Francio vedl války s mnoha kmeny, zpusťošil část Asie, přišel do Evropy a usadil se mezi Dunajem, Rýnem a mořem.²² Po Franciově smrti si volili mezi sebou vévody (*duces*). Potom co svedli mnoho bitev, usadili se na Rýnu.²³

Autor *Liber historiae Francorum*, snad laik, který psal svůj spis mezi lety 726 a 737 v Neustrii, nejspíše v okolí Soissons,²⁴ hodlal psát o počátcích franských králů, o jejich původu a činech národa Franků.²⁵ Jeho hlavním pramenem bylo Deset knih franských dějin Řehoře Tourského, doplnil však i další údaje. Na rozdíl od tourského biskupa hledá počátky Franků u Tróje, odkud odešli s Priamem a Anténórem do Panonie, kde vystavěli město Sicambrii, kde žili a rozrostli se do velkého národa. Po deseti letech, kdy byli vyzváni zaplatit daně Římu, tuto povinnost odmítli a výběrci zabili. Protože však nemohli odolat silnému

Kronika bývá považována za dílo dvou nebo tří autorů, v současné době převládá názor, že ji sestavil jeden autor spojený s Burgundskem nebo s Neustrií. Srov. Stanisław Rosik: Fredegar (Pseudo-Fredegarus-Scholasticus), in: *EMC*, I, ed. G. Dunphy, s. 637n.

17 K autorství tohoto spisu srov. S. Rosik: Fredegar, s. 638.

18 „Exinde origo Francorum fuit.“ Fredegarii Scholastici Liber IV II,4, s. 45.

19 „Aeneas et Frigas fertur germani fuissent.“ Fredegarii Scholastici Liber IV II,8, s. 47.

20 Ibid. II,4, s. 45.

21 Ibid. II,5, s. 46. K tomu Bernard Guenée: *Histoire et culture historique dans l'Occident médiéval*, Paris 1981, s. 185; A. Plassmann: *Origo gentis*, s. 151–155. Od jména vévody odvozuje jméno Franků také Isidori Sevillský (*Isidori Hispalensis episcopi Etymologiarum sive originum libri XX*, IX,2, ed. Wallace Martin Lindsay, Oxonii 1911, s. 101).

22 Fredegarii Scholastici Liber IV II,5, s. 46.

23 Ibid. II,5–6, s. 46.

24 Srov. Régis Rech: *Liber historiae Francorum*, in: *EMC*, II, ed. G. Dunphy, s. 1026n.

25 *Liber historiae Francorum* 1 (*MGH SS rer. Merov.*, II), s. 241.

římskému vojsku, odešli k Rýnu, kde mnoho let žili pod svými knížaty, později králi, potomky Priama a Anténóra.²⁶ A čtená další zpracování franských dějin včetně jejich trójských počátků doplněná o další motivy vznikala po celý středověk.²⁷

Sevillský biskup Isidor (ca 560–636), známý především jako autor proslulé středověké encyklopedie, ale také řady dalších spisů, v Dějinách Vizigótů, Vandalů a Svěvů (*Historia Gothorum, Wandalorum, Sueborum*),²⁸ v nichž se ovšem soustředil především na dějiny Vizigótů, položil místo úvodu proslulou Chválu Španělska (*De laude Spaniae*),²⁹ nejkrásnější země od západu až k Indu, od níž přešel k počátkům Gótů, *De origine Gothorum*. V první, kratší recenzi své kroniky³⁰ konstatoval, že království Gótů je nejstarší, protože vzniklo z království Skytů.³¹ Ve druhé recenzi text rozšířil a pozměnil, takže nejstarší již byl národ Gótů. O něm se podle Isidora Sevillského někteří na základě podobnosti poslední slabiky, či spíše podle Ezechiela domnívali, že pochází od Jafetova syna Magoga. Učenci však prý byli naopak spíše zvyklí nazývat Gety jako Gog a Magog.³² Byli údajně líčeni jako velmi statečný národ. Podle Isidora byli tedy Vizigóti jedním z národů, které stvořil Bůh, a jejich vlastnictví a vláda ve Španělsku jsou v souladu s Boží prozřetelností.³³

V sedmdesátých nebo osmdesátých letech 7. století sepsal neznámý autor výklad o mytických počátcích Langobardů a jejich putování, který umístil jako úvod k langobardskému zákoníku, Ediktu krále Rotara, s názvem *Origo gentis Langobardorum* – Počátek národa Langobardů.³⁴ V úvodu autor vysvětluje vznik jména Langobardů: Langobardi, původně prý Winnilové, žili na severu na ostrově Scadanan, kde tehdy žilo

26 Ibid. 3–5, s. 243–247.

27 Z rozsáhlé literatury k této problematice srov. především Colette Beaune: *Naissance de la nation France*, Paris 1985, s. 20–25; André Bossuat: Les origines troyennes. Leur rôle dans la littérature historique au XXVe siècle, *Annales de Normandie* 8 (1958), s. 187–197.

28 Isidori iunioris episcopi Hispalensis *Historia*, s. 241–303. K tomu Thomas O’Loughlin: Isidore of Seville, in: *EMC*, I, ed. G. Dunphy, s. 880–883; N. Kersken: High and Late Medieval National Historiography, s. 57–59.

29 Srov. Isidori *Historia Gothorum*, s. 267.

30 K recenzím Historie Isidora Sevillského srov. Theodor Mommsen: *Historia Gothorum Wandalorum Sveborum* (předmluva), in: Isidori *Historia Gothorum*, s. 252.

31 Isidori *Historia Gothorum*, s. 268.

32 Ibid. V encyklopedii *Isidori. Etymologiarum*, IX,2, s. 27, odvozuje Isidor Sevillský Góty od Jafetova syna Magoga. Gog a Magog vystupují v Bibli jako osoby, kmeny i území (srov. Genesis 10; Ezechiel 38).

33 Srov. T. O’Loughlin: Isidore of Seville, s. 882.

34 *Origo gentis Langobardorum*, in: *MGH SS rer. Langob. et Ital. saec. VI–IX*, I, ed. Georg Waitz, Hannover 1878, s. 2–6, popř. *O początkach narodu Longobardów (Origo gentis Langobardorum)*, překl. a ed. Artur Foryt, Sandomierz 2012, s. 5–20.

mnoho národů. Vládli jim synové Gambary, Ybor a Agio. Ti se postavili vůdcům Vandalů a dali přednost boji před placením tributu. Před rozhodující bitvou žádali Vandalové o pomoc boha Wodana, matka winniských vládců Gambara žádala o pomoc Wodanovu manželku bohyni Freiu. Na její radu si winniské ženy svázaly vlasy okolo obličej, aby vypadaly jako vousy, a spolu s muži přišly před bitvou za úsvitu na východní stranu. Tam je spatřil Wodan, který slíbil, že dá vítězství těm, které uvidí za východu slunce jako první, a ptal se, kdo jsou tito dlouhovousí (*longibarbae*). Na to Freia měla říci: „Když jsi dal jméno, dej jim i vítězství.“ Což se také stalo. Od té doby se prý Winnilové jmenují Langobardi. Potom Langobardi odešli z ostrova a se svými králi se přes Panonii dostali do Itálie.

Origo gentis Langobardorum použil o století později vzdělaný příslušník vysoce postavené langobardské rodiny, později mnich v benediktinském klášteře na Monte Cassino Pavel Warnefried/Jáhen (*Paulus Diaconus*; ca 720 – ca 799) ve spisu známém dnes jako Dějiny Langobardů (*Historia Langobardorum*).³⁵ Zaměřil se v nich na počátky Langobardů a jejich vládu v Itálii do smrti krále Liudpranda roku 744.

V úvodu tohoto spisu podal podrobný geografický popis Evropy od Skandinávie, odkud pocházel stejně jako jiné „barbarské“ národy také národ Winidů neboli Langobardů,³⁶ přes Germánii, obě Galie a další provincie na jih až po „naše, tedy Adriatické moře“.³⁷ O původu Langobardů podává Pavel, jak sám tvrdí, *ridiculam fabulam* – „žertovnou historku“. Ta opakuje vyprávění známé z *Origo gentis Langobardorum*. Ačkoli je celé vyprávění podle Pavla Warnefrieda k smíchu a nemělo by se mu popřát sluchu, považuje autor za jisté, že Langobardi získali jméno podle délky vousu, jehož se nikdy nedotkla břitva. V jejich jazyce je totiž „lang“ dlouhý a „bart“ vous.³⁸ Dále autor vypráví, jak Langobardi

35 *Pauli Historia Langobardorum* (MGH SS rer. Germ. in usum scholarum, XLVIII), ed. Georg Waitz, Hannover 1878. Srov. Deborah Deliyannis: Paul the Deacon, in: *EMC*, II, ed. G. Dunphy, s. 1190–1192. K původu a rodině Pavla Warnefrieda srov. Jörg Jarnut: Die Familie des Paulus Diaconus. Ein vorsichtiger Annäherungsversuch, in: *Geschichtswortstellungen. Bilder, Texte und Begriffe aus dem Mittelalter*, ed. Steffen Patzold – Anja Rathmann-Lutz – Völker Scior, Wien – Köln – Weimar 2012, s. 43–52. Před Pavlem Warnefriedem sepsal dějiny Langobardů Secundus z Tridentu († 612), jehož zmiňuje Pavel Warnefried, ale jeho dílo se nedochovalo. Srov. A. Foryt: *O poczatkach*, s. 13n.

36 „Pari etiam modo et Winnidorum, hoc est Langobardorum, gens, quae postea in Italia feliciter regnavit, a Germanorum populis originem ducens...“ *Pauli Historia Langobardorum* I,1, s. 53.

37 „Nostrum quoque, id est Adriaticum, mare...“ *Pauli Historia Langobardorum* I,6, s. 57; celý popis Evropy *ibid.*, I,1–6, s. 52–57.

38 *Pauli Historia Langobardorum* I,7–10, s. 57–59.

odešli ze Skandinávie a po mnoha překážkách a bojích se dostali do Itálie. Popisuje přírodní úkazy, války, poslušnost langobardských králů a události jejich vlády i osobnosti, které tvořily langobardskou historii.

Počátky Anglů vylíčil v první třetině 8. století mnich, žijící od dětství v benediktinském dvojklášteře Wearmouth-Jarrow v severovýchodní Anglii, Beda, nazývaný od 9. století *Venerabilis* (Ctihodný; ca 672–735), v Církevních dějinách národa Anglů (*Historia ecclesiastica gentis Anglorum*).³⁹ Ve spisu, který věnoval králi Ceolwulfovi (597–611), chtěl popsat dějiny církve v království východních Anglů.⁴⁰ Svůj spis uvedl popisem Británie a Irska a jejich dávných obyvatel.⁴¹ Původem Britů ani jejich jména se nezabýval, tvrdil ovšem, že ostrov Británie dostal své jméno od Britů.⁴² Vylíčil dobytí Británie Římany, christianizaci země a dějiny Británie do příchodu Anglů a podrobení Britů.⁴³ V souvislosti s příchodem Anglů či Sasů Beda Ctihodný zmínil také pověst o původu Anglů, přesněji jejich vládců: Jejich prvními vévody (*duces*) byli Hengist a Horsa, synové Wihtgisla, jehož otcem byl Witta, vnuk Wodanův. Od nich pak odvozovaly svůj počátek královské rody mnoha zemí.⁴⁴

Historia Brittonum, stručná kompilace připisovaná tradičně velšskému mnichovi z 9. století Nenniovi,⁴⁵ sestavená v letech 829/830 ve Walesu podle historiografických, legendárních a tradičních pramenů, obsahuje pověsti o původu Britů a Skotů. Po Prologu a autorově apologii začíná historický výklad přehledem počtu let mezi událostmi biblických dějin a věků, přechází k římským císařům a k počátkům Britů a jejich prvnímu biskupovi.⁴⁶ Popisuje ostrov Británie, vypočítává jejich 33 civitates, jmenuje její obyvatele, Skoty, Pikty, Sasy a staré Brity. Původ Britů odvozuje od Řeků a Římanů. Jako první známý historický spis spojuje *Historia Brittonum* jméno ostrova Británie s údajným římským

39 *Beda Venerabilis, Historia ecclesiastica gentis Anglorum*, I–II, ed. Charles Plummer, Oxford 1896. Srov. Thomas O’Loughlin: Bede, in: *EMC*, I, ed. G. Dunphy, s. 156n.

40 *Beda Venerabilis, Historia*, Prolog králi Ceolwulfovi, s. 7.

41 *Beda Venerabilis, Historia* I,1, s. 9–13.

42 *Ibid.*, s. 11.

43 *Ibid.* I,2–14, s. 13–30.

44 „Duces fuisse perhibentur eorum primi duo fratres Hengist et Horsa; ... Erant autem filii Uietgilsii, cuius pater Uitta, cuius pater Uecta, cuius pater Uoden, de cuius stirpe multarum prouinciarum regum genus originem duxit.“ Srov. *Beda Venerabilis, Historia* I,15, s. 31n.

45 Srov. Graeme Dunphy: Die mittelalterliche Chronikliteratur in Irland, England, Wales und Schottland, in: *Handbuch Chroniken des Mittelalters*, s. 617n.; Edward Donald Kennedy: *Historia Brittonum*, in: *EMC*, I, ed. G. Dunphy, s. 790n. Vzhledem k nedostupnosti edice originálního textu (srov. E. D. Kennedy: *Historia Brittonum*, s. 791) cituji anglický překlad *Nennius, History of the Britons (Historia Brittonum)*, přel. John Allen Giles, Cambridge (Ont.) 2000.

46 *Nennius* §4–6, s. 4.

konzulem Brutem, potomkem „řeckého krále“ Saturna, trójských hrdinů, zakladatelů Říma a biblického Jafeta. Když v římských službách dobyl Španělsko, stal se konzulem a jako římský konzul si podrobil Británii.⁴⁷ Podobným způsobem vyvozuje autor také původ Irů a ostatních národů, které obývaly Británii. Do svého výkladu začlenil rovněž legendu o králi Artušovi.⁴⁸

Anglosaská kronika, uspořádaná ve staré angličtině za Alfréda Velikého asi roku 890 s dodatky do poloviny 12. století,⁴⁹ začíná stručným popisem ostrova a příchodem prvních obyvatel, Britů, kteří prý přišli z Arménie, Piktů a Skotů.⁵⁰ Počátky Británie a její dějiny podává stručně analisticky podle Církevních dějin národa Anglů Bedy Ctihodného. Pokračuje pak výkladem o vpádech Vikingů („Dánů“) a válkách s nimi. Osídlení Británie Angly a jejich příchod podává v souladu s Bedou.

Rovněž první velká osobnost anglického dějepisce po dobytí Anglie Normany, knihovník benediktinského opatství Malmesbury Vilém (ca 1095 – ca 1142),⁵¹ jenž na objednávku Jindřicha I. napsal řadu historických spisů a prostudoval k tomu mnoho insulárních i kontinentálních pramenů,⁵² ve svém nejvýznamnějším díle podávajícím dějiny Anglie v anglonormanské koncepci Pět knih o činech králů Anglů (*De gestis regum Anglorum libri quinque*) se ve výkladu o příchodu Anglů do Británie držel Bedy, na něhož se i odvolával.⁵³ Také arcijáhen Jindřich z Huntingdonu ve střední Anglii (ca 1080–1160),⁵⁴ který prostudoval snad ještě více pramenů než Vilém z Malmesbury, vylíčil dobytí Británie Římany, anglosaskou kolonizaci, christianizaci Anglie, anglosaské království a dánské války ve stejném duchu jako jeho přednormanští předchůdci.⁵⁵

47 Celou Brutovu „genealogii“ uvádí *Historia Brittonum* I,7 a I,18. Srov. *Nennius* §7, s. 6, §18, s. 10; rovněž tamtéž §10, s. 6n.

48 *Nennius* §50, s. 23.

49 William Smith: Anglo-Saxon Chronicle, in: *EMC*, I, ed. G. Dunphy, s. 42n. V některých rukopisech předchází kronice genealogie panovníků vedená od Wodana. Srov. *The Anglo-Saxon Chronicle*, I, ed. a překl. Benjamin Thorpe, London 1861, s. 1n. (dále uvedeno jako *Annales Saxonici*).

50 *The Anglo-Saxon Chronicle*, s. 3n.

51 Srov. N. Kersken: High and Late Medieval National Historiography, s. 182n.; Lisa M. Ruch: William of Malmesbury, in: *EMC*, II, ed. G. Dunphy, s. 1511n.

52 Byl proto také v moderní době označen za „nejsečtějšího muže 12. století“. Srov. N. Kersken: High and Late Medieval National Historiography, s. 183.

53 Například *Willelmi Malmesbiriensis monachi De gestis regum Anglorum libri quinque (Rerum Britannicarum mediæ ævi scriptores or Chronicles and Memorials of Great Britain and Ireland during the Middle Ages, XC,1)* I,5, ed. William Stubbs, London 1887, s. 8n.

54 Srov. N. Kersken: High and Late Medieval National Historiography, s. 184.

55 Srov. G. Dunphy: Die mittelalterliche Chronikliteratur, s. 632.